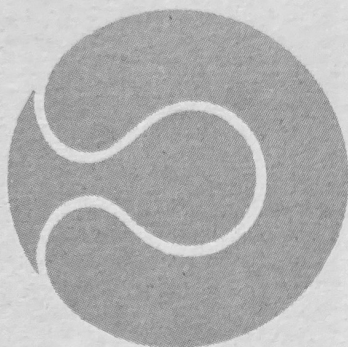

Leeuwarden

Terug van weggeweest. Na impressies uit Frankrijk is het nu tijd om verslag te doen van enkele ontwikkelingen rond de Regenboogkerk in Leeuwarden, in verband met de prijs die het architectenbureau A. Alberts heeft gekregen.

De continue en rustige ontwikkeling van de wilde tuinprojecten in Leeuwarden (Regenboogkerk) en Groningen (Lewenborg) schijnt een scherp contrast te vormen met het discontinue verloop van de dynamische processen in de tijd, die Lucien Kroll, keer op keer, bij onze zuiderburen op gang wil brengen. Bepaald geactiveerd door de stimulerende projecten en de filosofie die in de driehoek Heerenveen/Leeuwarden/Groningen

worden ontwikkeld, hebben onze oosterburen de lijn Leeuwarden/Groningen tot over onze landsgrens doorgetrokken om in Duitsland soortgelijke ontwikkelingen mogelijk te maken: Bremen en Hamburg. Maar omdat schijn bedriegt en sinds het eerste uitvoerige bericht over zin en ontwikkeling van een vorm van mantelarchitectuur—rondom de Regenboogkerk in Leeuwarden als kern (Plan 7/1978)—geen verder verslag is gedaan over de verdere uitbouw van 'Sandijck's hof' in de Friese hoofdstad, blijkt het nu zinvol geworden te zijn de draad van dit verhaal weer op te pakken.

Sinds 1978 was er, vooral van internationale zijde, een groeiende belangstelling voor de ontwikkeling van de verschillende tuinprojecten in de genoemde drie steden, met als gevolg dat er bij mij voortdurend aanvragen binnenkwamen om langdurige excursies te begeleiden.

Vooral het project Leeuwarden was in trek, omdat daar al gedurende een reeks van jaren in een rustig tempo was gewerkt. Meestal waren deze excursies eenmalig. Een grote groep belangstellenden uit Essen—onder deskundige leiding van de bekende architect Werner Ruhнау—bleek echter zózeer geïnteresseerd te zijn in het evolutieve proces in de tuin rondom de kerk, dat de groep enige tijd later weer ten tonele verscheen.

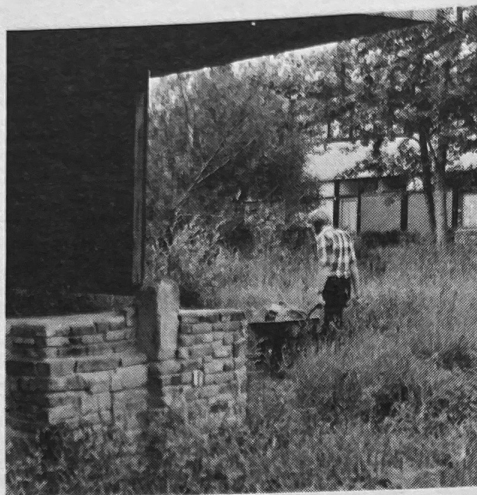
Ruhnau bleek onvermoeibaar als het er om ging zijn reisgenoten duidelijk en klaar te vertellen waarom hij deze ontwikkeling met zoveel belangstelling bleef volgen. Het di-

voor de 'Regenboog' (teken van het verbond), gehuld in een feestgewaad van groen,...

...bespreekt de 'tuinspecialist' uit Oranjewoud (links) met één van de medewerkers...

...de wijze van uitvoering...

van een klein detail van de mantelarchitectuur...

recte gevolg van de bezoeken van Ruhnau was dat mij werd gevraagd om in verschillende Duitse steden gastcolleges op universiteiten te komen geven. Ik was echter veel meer verheugd over het feit dat het moeizame werk, dat jarenlang door groepjes vrijwilligers was verricht, tenslotte die waardering had gevonden, die het niet alleen verdiende maar die ook noodzakelijk was om nog jarenlang verder te kunnen werken.

In het voorjaar van 1981 bleek de belangstelling van de zijde van de kerk, die voor dit geweldige project tot op dat moment minimaal was geweest, plotseling gewekt te zijn! Geheel onverwacht kwam de koster ons op een zonnige zaterdagmorgen in de tuin het heugelijke nieuws vertellen dat er een brief uit Essen was ontvangen met de mededeling dat de culturele prijs van die stad in 1981 mogelijk in Leeuwarden zou worden vergeven.

Enige weken later ontving ik van kerkelijke zijde het verzoek om op donderdag 16 juli even in de Regenboogkerk aanwezig te zijn voor een korte informatieve bijeenkomst in verband met de komst van een deputatie uit de stad Essen. Toen ik die morgen de kerk binnenstapte stonden enkele leden van de kerkeraad recht tegenover de ingang van de kerk de verschillende genodigden op te wachten. Eén van hen hield nummer 7 van Plan 1978 duidelijk zichtbaar tegen zijn borst geklemd. 'Ze hebben het dus wel ontvangen', schoot het op dat moment door mij heen, 'maar waarom hebben ze dan tot op de dag van vandaag mijn verhaal in dat nummer volkomen doodgezegen?'.

De deputatie uit Essen arriveert. Tenminste twee van die culturele afgezanten herken ik als deelnemers van de beide excursies die door Ruhnau waren georganiseerd. Wanneer ik even later in een kleine ruimte een serie grote foto's van de tuin uitstal, die ik ter gelegenheid van deze de kerk wil aanbieden, duikt de drager van Plan 7 plotseling naast mij op en sist venijnig: 'U bent toch altijd tegen deze kerk geweest!' Kalm reagerend op deze onverhoedse aanval antwoord ik dat hij het bewuste artikel waarschijnlijk toch niet helemaal begrepen had.

De architect van het gebouw, Ton Alberts, die op vakantie in Italië is, heeft een medewerker gestuurd die namens zijn kantoor wel

even de nodige informatie zal kunnen verstrekken. Deze deed het in zijn korte toespraak voorkomen alsof er rondom de kerk, sinds de voltooiing van de bouw niets maar dan ook niets was gebeurd. Ten overstaan van deze deputatie immers lichtte hij nogmaals nadrukkelijk de plannen met betrekking tot het terrein rondom de kerk toe, die door het bureau Alberts waren ontwikkeld nog voordat het besluit genomen was om met de 'wilde tuinman van Heerenveen' in zee te gaan.

Toen ik, als 'tuinman', in toerbeurt mij van mijn taak had gekweten en vandaag voor de zoveelste maal de gang van zaken rondom de kerk had toegelicht, kreeg ik van Alberts' medewerker, later op de dag, een bemoedigend kloppje op de schouder: 'Dat was een geweldig goed verhaal van jou zeg! Tot ziens'.

De gezamenlijke lunch werd die dag in dát deel van de kerk gehouden waarboven grote delen van het dak, door de eerste beste storm die over het godshuis woedde, jaren geleden de lucht in waren gegaan.

Voordat we deze ruimte betraden fluisterde één van de gedeputeerden mij in het voorbijgaan toe: 'Sie haben heutemorgen die laatste entscheidende Worte gesprochen'.

Tijdens de lunch vertrouwde de leider van dit gezelschap mij toe 'was ich so bedauere Herr Le Roy, ist dasz der Garten viel kleiner ist als ich mich gedacht habe'.

Voordat het gezelschap de terugreis aanvaardt worden wederzijds vriendelijke woorden gesproken en geschenken uitgewisseld. Natuurlijk! natuurlijk! wij begrepen het allemaal best! Wij moesten nu maar geduldig verder afwachten wat er zou gaan gebeuren, want de delegatie kon nu natuurlijk geen bepaalde toezeggingen doen.

Voor ik naar huis ging zwierf ik nog eenmaal door de 'kleine tuin' en rangschikte de verschillende uitspraken, suggesties en mededelingen, welke ik die morgen voor het eerst had gehoord, zorgvuldig in mijn geest als betrouwbare compositie van de verschillende bouwelementen die gezamenlijk dit kleine aardse paradijsje vormden. De bange voorvoelens die mij toen bekwamen, werden niet veroorzaakt door de geheimzinnige sfeer waarin de tuin zich op die dag bleek te hullen, maar door de wetenschap dat door de uitreiking van prijzen in het algemeen niet

altijd de gewenste effecten worden verkregen die de milde gevers voor de geest hebben gestaan.

14 september 1981 weet de Leeuwarder Courant te melden, dat de cultuurprijs van de stad Essen naar het Leeuwarder centrum de Regenboog gaat. De prijs is ingesteld 'om culturele en esthetische prestaties te belonen die bijzonder geschikt zijn voor de verbetering van de kwaliteit van het bestaan in stadswijken'. Verder was de jury van oordeel dat 'al ruim tien jaar lang hier een veelomvattend cultureel concept in de praktijk werd gebracht'. Bovendien zegt de jury dat de toekenning van de prijs vooral moet worden gezien als een compliment aan de Nederlandse bureaus in het algemeen, die vol fantasie, ongecompliceerd en rustig ongewone wegen op het pad van de cultuur bewandelen.

19 september 1981 krijgt dit artikel zijn vervolg in de vorm van een algemene beschouwing: 'De Regenboog - Dynamiek temidden van verstarring'. Dankbaar wordt geconstateerd dat de Regenboog 'naam gemaakt' heeft en dat Jo Sandijck († 1976) als eerste predikant gelijk heeft gehad toen hij de waarschuwendende woorden sprak dat 'deze kerk ongehoorde eisen zou gaan stellen aan gemeente en voorganger! De wilde tuinman uit Heerenveen wordt in dit artikel opeens de bekende tuinspecialist uit Oranjewoud genoemd, terwijl men duidelijk weet te formuleren dat het ook de bedoeling van Le Roy geweest was om dynamiek aan de Regenboog te geven. In zijn visie op tuinieren, zo schrijft men verder, is geen plaats voor eindresultaat: 'Evolutie' is het sleutelwoord! Ton Alberts stelt in deze kranteteksten dat 'de Regenboog een dienstbaar gebouw moet zijn, net zo gewoon als Christus onder ons gewoon was'.

Op 30 september zijn leden van de kerkeraad naar Essen afgereisd om de tienduizend zilverlingen te incasseren die, ter gelegenheid van de tweede uitreiking van deze prijs, door de Duitsers ter beschikking werden gesteld. Bij die gelegenheid kregen de geestelijke leiders en passant te horen dat de jury getroffen was 'door de scala van sociale en culturele activiteiten die veel door vrijwilligerswerk werd ondersteund'.

Ruim een half jaar later als niemand meer spreekt over de grote financiële en culturele verrijking die een groep gelovigen in Leeu-

waarachter de kerk, beschermd als een kostbaar kleinood, volledig schuilgaat

warden in september van het vorige jaar ten deel was gevallen, duikt in het voorjaar van 1982 plotseling in een vakblad voor architecten (*De Architect*) een klein berichtje op; het blad weet dan pas het grote nieuws vrij te geven dat Ton Alberts de culturele prijs van de stad Essen had verworven voor de door hem gebouwde Regenboogkerk te Leeuwarden. De redactie eindigt deze wat verlate mededeling met de lakonieke opmerking 'dat men daar in Essen blijkbaar niet over één nacht ijs was gegaan!'

Inmiddels heeft men in de kerk de officiële oorkonde opgehangen die als een kostbare trofee, samen met het geld, vanuit het oosten was gehaald; zijn nog slechts twee leden van de 'tuinploeg' zo nu en dan ongeïnteresseerd bezig om dat wat van de tuin existeert voor een gewisse ondergang te behoeden; komen er geen enthousiaste vreemdelingen meer om de ontwikkeling van de mantelarchitectuur te volgen en is het evolutionistische principe, volgens hetwelk Sandijcks hof zou worden gecreëerd, op onverwachte wijze tot staan gebracht: faites vos jeux, rien ne va plus!